

**EKOLOGIK TURIZIMNI RIVOJLANTIRISH  
AHAMYATI VA AFZALLIKLARI***Karabayeva Zumrat Tairovna**"Ekologiya va atrof muhit muhofazasi" kafedrası dotsenti**Neft va gaz fakulteti talabalari**Boboqulov Jahongir Abdiraim o'g'li**Mirzaliyev Diyorbek Shavkatovich*

**Annotatsiya.** Ushbu maqolada ekologik turizmni rivojlantirishning ahamiyati va afzalliklari ko'rib chiqiladi. Tabiiy hududlarga barqaror va mas'uliyatli sayohat qilishga qaratilgan ekoturizm mahalliy jamoalarga katta foyda keltirishi, atrof-muhitni muhofaza qilishni rag'batlantirishi va sayohatchilar uchun noyob tajribalarni taqdim etishi mumkin. Maqolada ekoturizmning turli usullari va amaliyotlari ko'rib chiqiladi va uning iqtisodiyotga ham, atrof-muhitga ham ijobiy ta'siri haqida dalillar keltirilgan. Muhokamada ekoturizmni doimiy qo'llab-quvvatlash va targ'ib qilish zarurligi, shuningdek, uning har qanday salbiy ta'sirini yumshatish choralari ta'kidlangan. Maqola siyosatchilar, turizm operatorlari va sayohatchilarga ekoturizm amaliyotini yanada rivojlantirish va takomillashtirish bo'yicha takliflar bilan yakunlanadi.

**Kalit so'zlar:** ekoturizm, barqarorlik, mas'uliyatli sayohat, tabiiy hududlar, mahalliy jamoalar, atrof-muhitni muhofaza qilish, iqtisodiy foyda, ijobiy ta'sir, salbiy ta'sir, siyosat bo'yicha tavsiyalar.

**Аннотация.** В этой статье рассматриваются важность и преимущества развития экологического туризма. Экотуризм, направленный на устойчивое и ответственное путешествие в природные районы, может принести большую пользу местным сообществам, способствовать сохранению окружающей среды и предоставить путешественникам уникальный опыт. В статье рассматриваются различные методы и практики экотуризма и приводятся доказательства его положительного воздействия как на экономику, так и на окружающую среду. В ходе обсуждения была подчеркнута необходимость постоянной поддержки и продвижения экотуризма, а также меры по смягчению любых его негативных последствий. Статья завершается предложениями политикам, туроператорам и путешественникам по дальнейшему развитию и совершенствованию практики экотуризма.

**Ключевые слова:** экотуризм, устойчивость, ответственное путешествие, природные территории, местные сообщества, охрана окружающей среды, экономические выгоды, положительное влияние, отрицательное влияние, рекомендации по политике.

**Anotation.** This article will consider the importance and benefits of the development of ecological tourism. Ecotourism, aimed at sustainable and responsible travel to natural areas, can bring great benefits to local communities, promote environmental protection and provide unique experiences for travelers. The article examines various methods and practices of ecotourism and provides evidence of its positive effects on both the economy and the environment. The discussion highlighted the need for continuous support and promotion of ecotourism, as well as measures to

mitigate any adverse effects of it. The article concludes with proposals to further develop and improve ecotourism practices for politicians, tourism operators and travelers.

**Keywords:** ecotourism, sustainability, responsible travel, natural areas, local communities, environmental protection, economic benefit, positive impact, negative impact, policy recommendations.

Ekoturizm so'nggi yillarda barqarorlik, mas'uliyatli sayohat va atrof-muhitni muhofaza qilishni birinchi o'ringa qo'yadigan turizm shakli sifatida tobora ko'proq e'tibor qozonmoqda. Ko'pincha atrof-muhitga va mahalliy jamoalarga salbiy ta'sir ko'rsatadigan turizmning an'anaviy shakllaridan farqli o'laroq, ekoturizm sayohatchilar uchun ham, yo'nalishlar uchun ham ijobiy natijalarni yaratishga qaratilgan. Ekoturizm "atrof-muhitni tejaydigan, mahalliy aholi farovonligini ta'minlaydigan va talqin va ta'limni o'z ichiga olgan tabiiy hududlarga mas'uliyatli sayohat" (xalqaro ekoturizm jamiyati). Ushbu maqola rivojlanishning ahamiyati va afzalliklarini o'rganadi ekoturizm targ'ib qilish vositasi sifatida barqaror sayohat, atrof-muhitni muhofaza qilishva iqtisodiy rivojlanish.

Ekoturizmni rivojlantirishning ahamiyati va afzalliklarini tushunish uchun ushbu maqolada turli xil ma'lumot manbalari, shu jumladan akademik tadqiqotlar, hisobotlar va amaliy tadqiqotlar ko'rib chiqiladi. Manbalarda ekoturizmning iqtisodiy foydalari, barqaror turizmning ilg'or tajribalari va ekoturizmning mahalliy jamoalar va atrof-muhitga ta'siri kabi mavzular yoritilgan. Ma'lumotlar sintez qilinadi va quyidagi bo'limlarda taqdim etiladi.

Ekoturizm mahalliy jamoalar va atrof-muhitga ko'plab foyda keltirishi mumkin. Iqtisodiy nuqtai nazardan ekoturizm daromad keltirishi, ish o'rinlari yaratishi va qishloq joylarda kichik biznesning o'sishini rag'batlantirishi mumkin. Ekoturizm, shuningdek, xabardorlikni oshirish va tabiatni muhofaza qilish harakatlarini qo'llab-quvvatlash orqali atrof-muhitni muhofaza qilishga yordam beradi. Bundan tashqari, ekoturizm sayohatchilarga madaniy almashinuv va tabiatni qadrlashga yordam beradigan noyob va mazmunli tajribalarni taqdim etish mumkin. Biroq, ekoturizmning afzalliklari qiyinchiliklardan xoli emas. Ekoturizm mahalliy jamoalarga va atrof-muhitga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin, masalan, mahalliy xalqlarning ko'chishi, tabiiy resurslarning tanazzulga uchrashi va mahalliy madaniyatlarning buzilishi. Shu sababli, barqaror turizm amaliyotini qabul qilish va ekoturizm loyihalarini ishlab chiqishda mahalliy jamoalarni jalb qilish juda muhimdir.

Tahlillarga ko'ra, ekoturizm xizmatlarini ko'rsatayotgan turoperatorlik firmalari asosan, Chimyon-Chorvoq rekreatsiya zonasi doirasida faoliyat ko'rsatmoqda xolos. Biroq, O'zbekistonning Hisor, Bobotog', Ko'hitangtog' (Surxondaryo), Chaqchar (Qashqadaryo), Nurota (Navoiy-Jizzax), Zarafshon (Samarqand), Turkiston (Jizzax), Oloy (Farg'ona), Qurama, Chotqol (Namangan) tog'lari, Qizilqum cho'lidagi qoldiq tog'lar, Qizilqum cho'li, Orol dengizining qurigan tubi va qoldiq sho'r ko'llar, Ustyurt platosi, Borsa kelmas sho'rxogi, Mingbuloq botig'i, Aydarko'l, Dengizko'l, Amudaryo va Sirdaryo sohilidagi to'qaylar, Muruntov kareri va tabiatning noyob yodgorliklari bo'ylab majmualari va mavzuli ekoturizm tashkil etish to'laqonli yo'lga qo'yilmagan.

O‘zbekistonda o‘ziga xos joziba va takrorlanmas manzaralarga boy bo‘lgan speleoturizm (g‘or turizmi) katta imkoniyatlarga ega. Ayni paytda O‘zbekistonda 500dan ortiq g‘orlar bo‘lib, ma‘lumotlarga ko‘ra, yetarli turistik infratuzilmaga ega bo‘lmaganligi sababli ularning birortasiga ham ekoturlar tashkil etilmayapti.

O‘zbekiston cho‘llari va tekislik hudlarida barxan, dyuna, to‘qay, sho‘rxok, taqir, quduqlarni, shuningdek mahalliy cho‘ponlar yashash tarzini namoyon qiluvchi o‘tovlarni tomosha qilishga qaratilgan tuya sayrini tashkil etish kattaimkoniyatlarga ega.[1]

Katta Chimyon, Zomin, Chotqol, Ko‘ksuv, Piskom, Turkiston, Hisor, Zarafshon, Oloy, Qurama, Nurota tog‘larida piyoda, trekking turlarini hamda alpinizmni tashkil etishga tabiiy geografik shart-sharoit mavjud. Shuningdek, tog‘lardan oqib tushuvchi ko‘plab serostona va sharqiroq daryo va soylar (Ugam, Chotqol, Piskom, Ko‘ksuv, To‘polondaryo, Shoximardon, Sangzor, Zarafshon va h.k.)larda rafting turizmini rivojlantirish imkoniyatlari katta. Ilmiy tadqiqot muassasalari va mutaxassislarning ma‘lumotlariga ko‘ra, bugungi kunda ekoturizmning rivojlanish yo‘nalishlari va istiqbollari tabiat qonuniyatlari va geotizimlar barqarorligi bilan bog‘liq holda shakllanmoqda. [2]

Muhokama bo‘limida ekoturizmni doimiy qo‘llab-quvvatlash va targ‘ib qilish zarurligi ta‘kidlangan. Siyosatchilar, turizm operatorlari va sayohatchilar ekoturizm loyihalari barqaror, mas‘uliyatli va atrof-muhit uchun ham, mahalliy jamoalar uchun ham foydali bo‘lishini ta‘minlash uchun birgalikda ishlashlari kerak. Ekoturizm uchun tavsiya etilgan ba‘zi amaliyotlarga quyidagilar kiradi:

- Atrof-muhitga salbiy ta‘sirni minimallashtiradigan barqaror turizm amaliyoti bilan shug‘ullaning.
- Ekoturizm loyihalarini ishlab chiqish va boshqarishda mahalliy jamoalarni jalb qilish.
- Tabiiy resurslar va bioxilma-xillikni himoya qiluvchi tabiatni muhofaza qilish ishlarini qo‘llab-quvvatlash.
- Madaniy almashinuvni va mahalliy madaniyatlarni qadrlashni targ‘ib qiling.
- Sayohatchilar uchun ekologik muammolar va tabiatni muhofaza qilish bo‘yicha harakatlar to‘g‘risida xabardorlikni oshiradigan ta‘lim imkoniyatlarini taqdim eting.
- Ekoturizmning barqaror va foydali bo‘lishini ta‘minlash uchun uning ta‘sirini kuzatib boring va baholang. [3]

Xulosa va takliflar:

Xulosa qilib aytganda, ekoturizm mahalliy jamoalarga katta foyda keltirishi, atrof-muhitni muhofaza qilishni rag‘batlantirishi va sayohatchilar uchun noyob tajribalarni taqdim etishi mumkin. Shu bilan birga, ekoturizm barqaror va mas‘uliyatli bo‘lib qolishini ta‘minlash uchun eng yaxshi tajribalarni qabul qilish va ekoturizm loyihalarini ishlab chiqish va boshqarishda mahalliy jamoalarni jalb qilish zarur.

O‘zbekistonda rekreatsion zonalar tashkil etish taomillari soddalashtiriladi, ekoturizm yanada rivojlantiriladi. Parlament quyi palatasining navbatdagi yalpi majlisida deputatlar tomonidan ko‘rib chiqilgan “O‘zbekiston Respublikasining ayrim qonun hujjatlariga o‘zgartish va qo‘shimchalar kiritish haqida”gi qonun loyihasi shunga ishora qilmoqda.

Mazkur hujjatda O‘zbekiston Respublikasining Yer kodeksi, “O‘rmon

to'g'risida"gi va "Muhofaza etiladigan tabiiy hududlar to'g'risida"gi qonunlariga o'zgartish hamda qo'shimchalar kiritish nazarda tutilyapti. Qonun loyihasi o'rmon fondi yerlaridan samarali va oqilona foydalanish, O'rmon xo'jaligi davlat qo'mitasi tomonidan yuridik va jismoniy shaxslarga investision shartnomalar yoki davlat-xususiy sheriklik asosida yer uchastkalarini ijaraga berish masalalarini huquqiy tartibga solish uchun zarur. Yalpi majlisda so'zga chiqqanlar tomonidan yuridik va jismoniy shaxslar tomonidan o'rmon fondi uchastkalariga asalari oilalari (uyalari) va xo'jaliklarini joylashtirish tartib-taomillarini soddalashtirish kerakligi ta'kidlandi. Bunga esa tegishli qonunchilik hujjatlariga o'zgartish kiritish orqaligina erishiladi. Ushbu Qonun loyihasining qabul qilinishi natijasida O'zbekiston Respublikasi O'rmon xo'jaligi davlat qo'mitasi faoliyati samaradorligi ta'minlanadi.

#### **Adabiyotlar:**

1. O'zbekistonda ekoturizmni rivojlantirish kontsepsiyasi Ekologiya xabarnomasi 2007 № 6.
2. Hayitboyev R., Haydarov S., Abduhamidov S. va boshq. Turizm marshrutlarini ishlab chiqish. O'quv qo'llanma, Samarqand, 2016, 180-b.
3. Isroil Qo'ziboy o'g'li Abdalimov. O'ZBEKISTONDA EKOLOGIK TURIZMNI RIVOJLANTIRISH ISTIQBOLLARI. «SCIENTIFIC PROGRESS» Scientific Journal ISSN: 2181-1601 // Volume: 1, ISSUE: 6
4. Ekologik turizm. [Matn]: /R. Xaitboyev. O'quv qo'llanma. – Toshkent: 2018. — 248 b.
5. Nigmatov A., Shomurotova N. O'zbekistonni ekoturistik rayonlashtirish tajribasi. Ekologiya xabarnomasi. j. 12, –Toshkent. 2007. 46–54-b
6. Hayitboyev R., Haydarov S., Abduhamidov S. va boshq. Turizm marshrutlarini ishlab chiqish. O'quv qo'llanma, Samarqand, 2016, 180-b.